

KOHABITACJA

w Polsce i na Słowacji

**STUDIUM SOCJOLOGICZNE
W ŚRODOWISKACH STUDENCKICH**

NR 3253

KATARZYNA
JUSZCZYK-FRELKIEWICZ

KOHABITACJA **w Polsce i na Słowacji**

**STUDIUM SOCJOLOGICZNE
W ŚRODOWISKACH STUDENCKICH**

Redaktor serii: Socjologia
Wojciech Świątkiewicz

Recenzent
Anna Kwak

**Badania empiryczne zostały przeprowadzone dzięki Stypendium
Wyszehradzkiemu uzyskanemu przez autorkę.**

Redaktor: Mariola Massalska
Projektant okładki: Ewa Beniak-Haremska
Redaktor techniczny: Małgorzata Pleśniar
Korektor: Marzena Marczyk
Łamanie: Edward Wilk

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-327-4
(wersja papierowa)
ISBN 978-83-8012-328-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
[e-mail: wydawus@us.edu.pl](mailto:wydawus@us.edu.pl)

Wydanie I. Ark. druk. 16,5. Ark. wyd. 22,0.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 60 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział 1	
Przemiany małżeństwa i rodziny w ponowoczesnym świecie	13
1.1. Przemiany społeczno-kulturowych wzorców rodziny	13
1.1.1. Przemiany rodziny na przestrzeni lat oraz ich determinanty	15
1.1.2. Nowe sposoby definiowania rodziny	23
1.1.3. Zmiany w funkcjach realizowanych przez rodzinę	28
1.1.4. Wskaźniki demograficzne jako realne odzwierciedlenie przemian rodziny	31
1.1.5. Kryzys rodziny	39
1.2. Zmiana ról, obowiązków i preferencji kobiet i mężczyzn we współczesnej rodzinie	43
1.3. Obecność indywidualizmu w wybranych sferach życia jednostki	46
1.4. Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie	49
Rozdział 2	
Kohabitacja: dynamika rozwoju zjawiska w wybranych krajach Europy	57
2.1. Podstawy teoretyczne zjawiska kohabitacji	57
2.1.1. Definiowanie zjawiska kohabitacji	57
2.1.2. Przyczyny wyboru życia w związku kohabitacyjnym	66
2.1.3. Podobieństwa i różnice między kohabitacją a małżeństwem	70
2.2. Rozwój zjawiska kohabitacji w wybranych krajach UE	73
2.3. Dyfuzja zjawiska kohabitacji — perspektywa makro- i mikrospołeczna	77
2.4. Związki kohabitacyjne w Polsce i na Słowacji	83
2.4.1. Skala kohabitacji oraz struktura kohabitantów na Słowacji	83
2.4.2. Skala kohabitacji oraz struktura kohabitantów w Polsce	93
2.5. Prawne regulacje związków kohabitacyjnych w wybranych krajach Europy.	103

Rozdział 3

Analiza porównawcza demograficznych i socjokulturowych cech społeczeństw polskiego i słowackiego	109
3.1. Demograficzna struktura a dynamika zawierania małżeństw w społeczeństwie polskim i słowackim	109
3.2. Charakterystyka kulturowych cech społeczeństw polskiego i słowackiego w kontekście wartości rodziny	119
3.3. Struktura wykształcenia Polaków i Słowaków i jego dynamika jako składnik rozwoju społecznego krajów	132
3.4. Współczesne modele kultury społeczeństw polskiego i słowackiego	135

Rozdział 4

Założenia metodologiczne badań nad świadomością środowiska studentkiego wobec zjawiska kohabitacji	140
4.1. Charakterystyka badań, ich przedmiot i cele	140
4.2. Problemy badawcze i hipotezy	141
4.3. Zmienne i ich wskaźniki	142
4.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze	144
4.5. Organizacja, przebieg i charakterystyka terenu badań	146
4.6. Charakterystyka badanej młodzieży	148

Rozdział 5

Kohabitacja w świadomości studentów na tle przemian życia rodzinnego	153
5.1. Osobiste deklaracje życia w związku kohabitacyjnym	153
5.2. Stosunek studentów do zjawiska kohabitacji	159
5.3. Oceny kohabitacji jako konkurencji dla związku małżeńskiego	165
5.4. Powody życia w związku kohabitacyjnym	170
5.5. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji	176
5.6. Znaczenie instytucji małżeństwa	184
5.7. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem	190
5.8. Odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej	196
5.9. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych	201
5.10. Hierarchia deklarowanych wartości studentów polskich i słowackich — podobieństwa i różnice	206

Rozdział 6

Praktyki kohabitacyjne w środowisku studenckim	214
6.1. Oceny kohabitacji jako konkurencji dla związku małżeńskiego	214
6.2. Powody życia w związku kohabitacyjnym	216
6.3. Spełnienie życiowe a kohabitacja	217
6.4. Plany na przyszłość związane z legalizacją związku	218
6.5. Legalizacja związków kohabitacyjnych w opiniach studentów	219
6.6. Najważniejsze wartości uznawane przez studentów	219
6.7. Znaczenie instytucji małżeństwa	220

Rozdział 7	
Kohabitacja w opiniach polskich i słowackich ekspertów	223
7.1. Oceny kohabitacji jako konkurencji dla związku małżeńskiego	223
7.2. Znaczenie instytucji małżeństwa dla Polaków i Słowaków.	225
7.3. Stosunek społeczeństwa do zjawiska kohabitacji.	227
7.4. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji w Polsce i na Słowacji	228
7.5. Opinie społeczeństwa polskiego i słowackiego na temat wspólnego zamiesz- kania pary przed ślubem	230
7.6. Społeczne poglądy na temat legalizacji związków kohabitacyjnych	231
Wnioski końcowe	235
Bibliografia	239
Indeks nazwisk	253
Spis tabel, wykresów, map i rysunków	257
Summary	263
Résumé	264

Wstęp

Przemiany, jakim podlega życie rodzinne¹, nabierają coraz większego wymiaru obejmującego swym zasięgiem nie tylko sposoby myślenia o rodzinie, ale przede wszystkim dynamikę zmiany kształtu czy też sposobu formowania rodziny. Zmiany obejmują także świat wartości ludzi, który w dużym stopniu przyczynia się do kształtowania podejmowanych decyzji na różnym szczeblu budowania lub reorganizowania rodziny, niezależnie od regionalnych różnicowań warunków życia. Współczesna rodzina kurczy się jako najmniejsza, a zarazem najważniejsza częśćka życia społecznego². Obecnie przemiany te dotyczą nie tylko struktury rodzin, ale również pozycji i roli kobiety oraz mężczyzny w rodzinie. Zmiany więzi i relacji tworzonych między partnerami czy małżonkami zorientowane są na wysoką ich osobową jakość, wynikają bowiem z postępującego procesu indywidualizacji życia jednostek, które w coraz większym stopniu podejmują działania zorientowane na siebie, z naciskiem na autonomię, samorealizację i zaspokojenie potrzeb emocjonalnych oraz seksualnych, a w tle również materialnych. W całym tym procesie współczesnych przemian bardzo ważną rolę odgrywa zjawisko kohabitacji³, które jako alternatywna forma

¹ Zob.: A. KWAK: *Rodzina w dobie przemian. Matężństwo i kohabitacja*. Warszawa, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2005; K. SLANY: *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*. Kraków, NOMOS, 2006; Z. TY SZKA: *Rodzina we współczesnym świecie*. Poznań, Wydawnictwo naukowe UAM, 2002; Z. TY SZKA: *Rodzina współczesna — jej geneza i kierunki przemian*. W: *Rodzina współczesna*. Red. M. ZIEMSKA. Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2001; T. SZLENDAK: *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, różnicowanie*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.

² W. ŚWIĄTKIEWICZ: *Rodzina w województwie katowickim*. Opracowania i raport. Katowice, Instytut Górnośląski, 1998, s. 10.

³ Zob.: K. KIERNAN: *Cohabitation in Western Europe: Trends, Issues and Implications*. In: *Just Living Together. Implications of Cohabitation on Families, Children, and Social Policy*. Red. A. BOOTH, A.C. CROUTER. The Pennsylvania State University 2002; K. SLANY: *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*. Kraków, NOMOS, 2006; F. PRIoux: *Cohabitation, marriage and separation: contrasts in Europe*. W: „Population & Societies” 2006,

życia małżeńsko-rodzinnego staje się coraz bardziej popularną, społecznie akceptowaną i coraz częściej wybieraną formą życia, szczególnie przez młode pokolenie.

Kohabitacja wydaje się być typem związku coraz bardziej pożądanym z uwagi na niosące ze sobą cechy charakterystyczne, które dla wielu młodych ludzi są bardzo atrakcyjne, dlatego coraz większa liczba ludzi decyduje się na aranżowanie życia właśnie w taki nieformalny sposób, podążając za realizacją coraz bardziej zindywidualizowanych wartości.

Kohabitacja niesie ze sobą zmiany postrzegania rodziny, wypełniania przez nią funkcji, relacji partnerskich oraz zmiany podziału ról. Coraz większa liczba par rezygnuje z zawarcia małżeństwa lub odkłada tę jakże ważną decyzję życiową na później, na rzecz życia w związku kohabitacyjnym, co pociąga za sobą wiele konsekwencji i skutków, które znajdują swoje odzwierciedlenie w zmianach zachowań społecznych oraz demograficznych. Konsekwencje te dotyczą między innymi zmniejszającej się liczby osób zawierających pierwsze małżeństwo oraz wzrostu wieku zawarcia małżeństwa, wzrostu wskaźnika rozwodów, mniejszej dzietności, wzrostu urodzeń dzieci poza związkiem małżeńskim, co z kolei będzie m.in. wywierać nacisk na zmiany w polityce rodzinnej i społecznej. Zmiany te przyczynią się do starzenia się społeczeństw, co z kolei skutkuje likwidacją części żłobków, przedszkoli, szkół (podstawowych, gimnazjalnych, liceów), uczelni wyższych z powodu coraz mniejszej liczby dzieci, a to następnie wpłynie na wzrost stopy bezrobocia. Skutki, jakie wywołuje zjawisko kohabitacji, które sprzyja indywidualizacji, autonomii i dążeniu do osiągnięcia sukcesu i samorealizacji, nie przekładają się tylko na osobiste pisanie scenariuszy życiowych jednostek, ale przede wszystkim mają niebagatelny wpływ na kreowanie scenariuszy całego społeczeństwa. Dlatego wykazujące tendencję wzrostową zjawisko kohabitacji skłania do dokładnej analizy, stworzenia diagnozy i prognozy poprzez przeprowadzenie badań empirycznych i jakościowych w Polsce i na Słowacji — w krajach, w których badań na ten temat jest niewiele oraz nie istnieje żadne empiryczne studium porównawcze tego zjawiska społecznego tych dwóch sąsiadujących ze sobą krajów.

Biorąc pod uwagę bieżące trendy aranżowania życia rodzinnego, żywię przekonanie, że diskutowany temat nawiązuje do ważnych bieżących zagadnień sfery życia rodzinnego oraz do zjawiska, które zdaje się wpisywać na stałe do otaczającej rzeczywistości społecznej. Wybrana problematyka jest bardzo aktualna, gdyż istnieje potrzeba ciągłego, systematycznego diagnozowania przemian życia rodzinnego, w tym zjawiska kohabitacji. Skala zjawiska kohabitacji stale rośnie,

V. 422, s. 1—4 Za: E. PRUSIŃSKA: *Związki kohabitacyjne — charakterystyka zjawiska*. W: *Prace Katedry Socjologii Norm, Dewiacji i Kontroli Społecznej*. Red. J. KWAŚNIEWSKI. Warszawa, Uniwersytet Warszawski, 2008, s. 106; J. THROST: *A Renewed Social Institution: Non-marital Cohabitation*. W: "Acta Sociologica" 1978, nr 21; T. NAZIO: *Cohabitation, Family and Society*. New York, Rutledge, 2008.

zatem nadal istnieje zapotrzebowanie na przeprowadzenie badań na dużą skalę. Brak jest w literaturze przedmiotu również analizy porównawczej opinii studentów z dwóch krajów z Unii Europejskiej (Polski i Słowacji) na ten temat. Są to opinie osób, które czynnie uczestniczą w badanym zjawisku i ich opinia wynika z doświadczeń życia codziennego.

Niniejsza praca składa się z siedmiu rozdziałów. Trzy pierwsze stanowią podłoże zaprojektowanych eksploracji badawczych, czwarty zawiera założenia metodologiczne badań. Natomiast w rozdziałach piątym, szóstym i siódmym została przedstawiona analiza uzyskanych wyników.

W rozdziale pierwszym w oparciu o literaturę interdyscyplinarną przedstawione zostały przemiany rodziny na przestrzeni lat oraz ich determinanty, a także nowe sposoby definiowania rodziny. Scharakteryzowane zostały wskaźniki demograficzne, które są realnym odzwierciedleniem przemian w życiu rodzinnym. W tym rozdziale został poruszony temat dotyczący kryzysu rodziny, jaki dotyka tę najważniejszą część życia społecznego, zmiany ról, obowiązków i preferencji kobiet i mężczyzn we współczesnej rodzinie oraz procesu indywidualizacji i dążenia do autonomii, które ukierunkowują jednostkę na osiąganie sukcesu, realizowanie kariery zawodowej i osiąganie życiowej satysfakcji. W rozdziale tym zaprezentowane zostały wybrane alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego, które w ponowoczesnym świecie stają się coraz bardziej powszechne.

Rozdział drugi koncentruje się wokół dynamiki rozwoju zjawiska kohabitacji w wybranych krajach Europy. W kolejnych podrozdziałach przedstawione zostały sposoby definiowania kohabitacji, przyczyny wyboru życia w związku kohabitacyjnym oraz podobieństwa i różnice między kohabitacją a małżeństwem. Następnie został opisany rozwój zjawiska kohabitacji w wybranych krajach UE oraz proces dyfuzji tego zjawiska społecznego. Charakterystyce zostały poddane związki kohabitacyjne w Polsce i na Słowacji. Wspomniana część książki została wzbogacona o prawne regulacje związków kohabitacyjnych w wybranych krajach Europy.

Rozdział trzeci stanowi analizę porównawczą demograficznych i socjokulturowych cech rodziny w społeczeństwie polskim i słowackim. Rozdział ten zawiera charakterystykę struktury demograficznej i przedstawia dynamikę zawierania małżeństw w badanych społeczeństwach. Przedstawiona została także charakterystyka kulturowych cech w kontekście wartości rodziny oraz struktura wykształcenia Polaków i Słowaków i jego dynamika jako składnik rozwoju społecznego krajów. Rozdział ten został wzbogacony o współczesne modele kultury społeczeństwa polskiego i słowackiego.

W czwartym rozdziale przedstawione zostały założenia metodologiczne badań. Zaprezentowano cel badań, problemy badawcze oraz wykorzystane metody, techniki i narzędzia badawcze, które posłużyły do znalezienia odpowiedzi na postawione pytania, a także przedstawiono procedurę badawczą.

Analizy i prezentacji uzyskanych w toku badań wyników dokonano w rozdziałach piątym, szóstym i siódmym. W rozdziale piątym została przedstawiona analiza danych statystycznych otrzymanych w wyniku przeprowadzenia ankiety wśród studentów z Polski i ze Słowacji. Zaprezentowane podrozdziały stanowią odpowiedzi na kolejne szczegółowe pytania badawcze i skupione są wokół zjawiska kohabitacji w świadomości studentów na tle przemian życia rodzinnego. Podrozdziały niniejszego rozdziału zawierają osobiste deklaracje życia w związku kohabitacyjnym przez badanych studentów, stosunek studentów do zjawiska kohabitacji, oceny kohabitacji jako konkurencji dla związku małżeńskiego, powody życia w związku kohabitacyjnym, czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji oraz znaczenie instytucji małżeństwa dla badanych studentów. Analizie zostały poddane także opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem, poglądy dotyczące odpowiedniego momentu rozpoczęcia inicjacji seksualnej oraz opinie studentów na temat legalizacji związków kohabitacyjnych.

Z kolei rozdział szósty zawiera analizę wywiadów przeprowadzonych ze studentami Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Uniwersytetu Konstantyna Filozofa w Nitrze, którzy żyli w związku kohabitacyjnym. Rozdział ten zawiera odpowiedzi na pytania dotyczące zjawiska kohabitacji, które w głównej mierze skupiają się na uzyskaniu odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Rozdział siódmy stanowi analizę wywiadów przeprowadzonych z ekspertami z socjologii rodziny z Polski i ze Słowacji. Wywiady eksperckie przyczyniły się do szerszego zrozumienia kierunku rozwoju zjawiska kohabitacji, a także do zrozumienia przemian życia rodzinnego w badanych krajach. Ekspertki odpowiedziały na kilkanaście pytań. Analizie zostały poddane odpowiedzi na wybrane pytania, które w najwyższym stopniu opisały i przedstawiały diagnozę zjawiska kohabitacji w Polsce i na Słowacji.

Pracę zamyka bibliografia wykorzystana w konstruowaniu podstawy teoretycznej badań, projektu metodologicznego badań oraz przy interpretacji ich wyników.

Indeks nazwisk

A

Abrams Lynn 75
Adamski Franciszek 15, 17, 22, 23, 24,
28, 30
Ambert Anne-Marie 63
Appelt Karolina 22
Arber Sara 52, 53
Atkinson Anthony Barnes 117
Axinn William G 37, 58, 70, 72
Åberg Yvonne 77

B

Babiński Grzegorz 144, 145, 146
Bahr S.J. 82
Baker Maureen 27, 55
Baniak Józef 83, 166, 196
Barber Jennifer S 70, 72
Barlow Anne 37, 81
Biernat Tomasz 186, 187
Brown Susan L. 64, 71
Bartoszek Adam 135
Bauman Zygmunt 23, 55
Beck Ulrich 13, 21, 22, 46, 47, 48, 55
Beck-Gernsheim Elizabeth 13, 21, 22,
46, 47, 48, 55
Becker Gary Stanley 80
Bell Daniel 16, 20, 21
Beuys Barbara 17
Beets Gijs 37
Biernat Tomasz, Sobierajski Paweł 186,
187

Blozendahl Catherine 13
Blossfeld Hans-Peter 59, 76, 81
Bojar Hanna 40
Booth Alan 64, 71
Bradley David 104, 105
Brehm Sharon S. 69, 70
Breckler Steven
Brines Julie 72
Boguszewski Rafał 25, 120, 121, 124,
137, 190, 210
Booth Alan 9, 58, 64, 74, 79
Brown Susan L. 64, 71
Bryant Christopher 22

C

Cambell Thomas L. 24
Charvet Carole 89
Casterline John B. 77
Cheal David 17, 23
Cherlin Andrew 81
Clarkberg Marin 63, 64, 80
Crane D.R. 82
Crone Patricia 16
Crouter Ann C. 9, 58, 74, 79
Crow Graham 52, 53
Czapiński Janusz 41

D

Daniłowicz Paweł 144, 145, 186
Davis Kingsley 49
Dąbrowska-Caban Zofia 102

De Sandre Paolo 76
Deutsch Morton 82
Diduck Alison 37
Drucker Peter 43
Dubcová Alena 110
Dubayova Mária 88
Duncan Simon 37, 49, 81
Dunin Artur 107
Durkheim Emile 13
Duvall Evelyn Millis 62
Dyczewski Leon 40, 41, 186

E

Ermisch John 58, 59, 76
Evans G. 81

F

Friedan Betty 43
Fialová Ludmila 90
Fuszara Małgorzata 55

G

Gallie D. 58, 59, 76
Geertz Clifford 138
Geist Claudia 13
Gerard Harold 82
Giddens Anthony 13, 38, 39, 49, 51, 53
Giza-Poleszczuk Anna 19, 23, 39, 40, 42
Golonka Joanna 119, 120
Goode William J. 18
Grabowska Mirosława 145
Galvánková Andrea 31
Gruszczczyński Leszek Andrzej 144,
146
Grygiel Aneta 25
Grodź Stanisław 135
Guizzarda Luca 49
Gupta S. 43
Goltz J. Walter 26
Goyette Kimberly 80

H

Habermas Jurgen 119
Halman Loek 125, 126, 127, 128, 129,
130, 131, 180, 185
Hamilton C. 105

Hamplová Dana 90
Hardey Michael 52, 53
Heath A.F. 58, 59, 76
Hepworth Jeri 24
Hobart Charles 26
Hodson David 105
Hoem Britta 59, 75, 76, 79
Hoem Jan 79
Hoorn Willem D. 50
Howorus-Czajka Magdalena 23

I

Inglehart Ronald 16, 123, 136, 137, 138,
160, 185, 195

J

Jachnis Anna 119
Jan Paweł II, papież 27
Janicka Iwona 57
James Grace 37
Jasińska-Kania Aleksandra 42
Jedrzejczykova Veronika 58
Joyner Kara 72
Juszczuk Stanisław 43

K

Kaczor Katarzyna 23
Kasearu Kairi 76
Kawula Stanisław 23
Kendall Katherine A. 39
Kerlinger Fred N.
Kiernan Kathleen 9, 58, 74, 75, 76, 78,
79
Klijzing Erik 81
Kłoskowska Antonina 139
Kołodko Grzegorz Witold 135
Kravdal Øystein 67
Kriese Hartmut M.
Kruk Maria 37
Kučera Milan 90
Kupisiński Zdzisław 135
Kurz Karin 81
Kramáreková Hilda 110
Kryczka Piotr 56
Kurzynowski Adam 40

Kwak Anna 9, 13, 14, 26, 41, 47, 48, 57,
58, 60, 63, 64, 65, 67, 70, 71, 72,
77, 104, 105, 163, 164
Kwaśniewski Jerzy 19, 59, 66, 74

L

Lapierre-Adamcyk Évelyne 89
Larson Lyle, 26
Lehotská Viera 38, 61, 69, 70, 71, 72
Lesthaeghe Ron 79
Leon XIII, papież 24, 27
Locke John
Lorenz Alan 24
Luijckx Ruud 125, 126, 127, 128, 129,
130, 131, 180, 185
Lukáčová Martina 68, 83, 84,
Lutyński Jan 144
Lutyńska Krystyna 144

Ł

Łastawski Kazimierz 119, 132

M

MacIver Robert Morrison 24
Manning Wendy D. 69
Mansfield Phylis 48
Manting Dorien 58, 77
Marlier Eric 117
Major Brenda 80
Marianiński Janusz 40, 196
Markman Howard J. 69
Marody Mirosława 19, 23, 39, 40, 42
Marsh C. 52, 53
Martin Claude 105
Matysiak Anna 75, 79, 102, 106
McDaniel Susan H. 24
Mills Melinda 76, 81
Mitosek Barbara 106
Mládek Jan 37, 38, 61, 63, 84, 85, 86,
87, 88, 89, 90, 91, 92, 109, 111, 114,
115, 116, 117, 118, 137, 192
Mokrzycki Edmund 22
Mołdawa Tadeusz 37
Morawski Witold 138
Moysen George 145
Musick Kelly 59

Mynarska Monika 75, 79, 102

N

Nazio Tiziana 10, 32, 59, 76, 77, 78, 80,
81, 82, 83, 105, 106
Neels Karels 79
Newman David M. 41
Nowak Stefan 142

O

Ogburn William Fielding 135
Oppenheimer Valerie Kincade 64, 65,
80, 81

P

Page Charles H. 24
Palloni Alberto 77
Panek Tomasz 41
Paprzycka Emilia 50
Park Alison 37, 81
Pastor Karol 30, 60
Peuckert Rüdiger 90
Phillips Miranda 49
Philipov Dimiter 34, 37, 38, 65
Pilinská Viera 83, 84
Podmanická Zuzana 31, 112, 137
Pohl K. 89
Polanyi Karl 15
Pollard Michael S. 71
Potančoková Michela 34
Powell Brian, 13
Prioux France 9, 74
Prinz Christopher 80
Prochádzková Monika 31
Prusińska Edyta 10, 59, 66, 67, 74, 77

R

Rabušic Ladislav 59
Raclaw-Markowska Mariola 18
Raymo James 80
Reiss L. Ira 201
Rembowski Józef. 23
Reynolds Scott J. 48
Rhoades Galena Kline 69, 69
Rice Philip F. 26
Rindfuss Ronald 59

Roberts Robert 75
Rogers Everett M. 77
Rosset Edward 74
Rubin R.H. 49

S

Saldeen Åke. 105
Sawiński Zbigniew 145
Scholz W.D. 186
Seltzer A. Judith 76
Sikorska Małgorzata 41, 44, 45
Smock Pamela J. 69
Simons John 46, 48
Širočková Jana 84, 85, 86, 87, 88, 89,
90, 91, 92
Slany Krystyna 9, 14, 27, 37, 43, 44, 45,
49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 60,
62, 83, 93, 94, 161, 201
Skinner K.B. 82,
Smock Pamela J. 43, 65,
Sobierajski Paweł 186, 187
Sołoma Ludmiła 145
Stanton Glenn T. 71
Standley K. 105
Stanley Scott M. 69
Steelman Lala Carr 13
Stolzenberg Ross 63, 80
Sułek Antoni 145
Szacka Barbara 136
Szczepański Jan 23, 24
Szlendak Tomasz 9, 24, 25, 28, 30, 44,
49, 52, 53, 54, 57, 65
Szukalski Piotr 68
Sztabiński Paweł. B. 144, 145
Sztabiński Franciszek 145
Syrek Ewa 43
Širočková Jana 61, 63, 192
Swadźba Urszula 129, 192
Świątkiewicz Wojciech 9, 13, 22, 23, 28,
29, 30, 39, 40, 41, 43
Szulich-Kałuża Justyna 186

T

Terelak Jan 119
Therborn Göran 37
Théry Irène 105

Thornton Arland 37, 58, 80
Throst Jan 10, 75, 78
Trovato Frank 76
Toffler Alvin 13, 15, 16
Toulemon Laurent 76
Tydlitátová Gabriela 48, 51, 54, 57
Tyszka Zbigniew 9, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 23, 24, 30, 40, 58

V

Vaculík Martin 58
van de Kaa Dirk J. 37
Vandenheuvel Audrey 59
Vaňo Boris 83, 86
Villeneuve-Gakalp Catherine 75
Vítečková Miluše 59
Vymětalová Simona 90

W

Waite Linda J 14, 58, 63, 64, 80, 81
Wawrzyniak Jan 37
Wejland Andrzej Paweł 145
Wenzel Christian 123, 136, 137, 138,
160, 185, 195
Wierucka Aleksandra 23
Wierzchosławski Szczepan 56
Wrona Grzegorz 106
Wojciechowska Julita 22
Woydyłło Ewa 14
Wu Zheng, 71
Wyka Anna 145

X

Xie Yu, 37, 80

Z

Zaborowski Zbigniew 23
Zaręba Sławomir 196
Zieliński Eugeniusz 37
Ziemska Maria 9, 16, 17, 28
Zdziech Paweł 123, 136, 137, 138, 160,
185, 195
Zundert Marga 125, 126, 127, 128, 129,
130, 131, 180, 185

Ż

Żurek Aldona 22

Spis tabel, wykresów, map i rysunków

Tabela 1.	Wskaźnik zawierania małżeństw dla krajów europejskich w latach 1960—2010 (na 1000 mieszkańców)	33
Tabela 2.	Wskaźnik rozwodów dla krajów europejskich w latach 1960—2010 (na 1000 mieszkańców)	35
Tabela 3.	Wskaźnik urodzeń dzieci poza związkiem małżeńskim w latach 1960—2010 (% dzielony przez sumę żywych urodzeń)	36
Tabela 4.	Rozmieszczenie przestrzenne osób kohabituujących i niekohabituujących w miastach i na wsiach według województw na Słowacji w 2001 roku (w %)	92
Tabela 5.	Liczba partnerów według płci, wieku i miejsca zamieszkania w 2002 roku	94
Tabela 6.	Liczba partnerów według stanu cywilnego, prawnego, płci oraz miejsca zamieszkania w 2002 roku	95
Tabela 7.	Liczba partnerów według poziomu wykształcenia, płci oraz miejsca zamieszkania w 2002 roku	96
Tabela 8.	Liczba partnerów według liczby dzieci oraz miejsca zamieszkania w 2002 roku	96
Tabela 9.	Liczba partnerów i partnerek w Polsce w 2012 roku	102
Tabela 10.	Liczba zawartych małżeństw oraz liczba rozwodów na Słowacji w latach 2001—2010	113
Tabela 11.	Liczba zawartych małżeństw oraz liczba rozwodów w Polsce w roku 2000, 2005, 2009, 2010, 2011	114
Tabela 12.	Udział urodzeń dzieci poza małżeństwem w Polsce na przestrzeni lat (w %)	116
Tabela 13.	Procent kobiet żyjących w związku kohabitacyjnym w różnych przedziałach wiekowych, które posiadają lub nie posiadają dzieci (w %)	117
Tabela 14.	Odsetek osób w Polsce i na Słowacji w wieku od 30 do 34 lat, które ukończyły wyższą uczelnię (w %)	132
Tabela 15.	Cechy charakterystyczne kultury rodzinnej, egotelicznej oraz nowoczesnej	137
Tabela 16.	Liczba studentów według kraju zamieszkania i płci	148

Tabela 17. Liczba studentów według kraju zamieszkania i wieku	149
Tabela 18. Liczba studentów według kraju zamieszkania i stanu cywilnego. . .	149
Tabela 19. Liczba studentów według kraju zamieszkania i kierunku studiów . .	150
Tabela 20. Liczba studentów według kraju zamieszkania i miejsca zamieszkania	151
Tabela 21. Liczba studentów według kraju zamieszkania i częstotliwości udziału w praktykach religijnych.	151
Tabela 22. Osobiste deklaracje życia w związku kohabitacyjnym a rok studiów .	155
Tabela 23. Test NIR zastosowany do zmiennej zależnej — Czy żyje Pan/Pani obecnie w związku kohabitacyjnym i zmiennej niezależnej — rok studiów.	155
Tabela 24. Osobiste deklaracje życia w związku kohabitacyjnym a wiek	156
Tabela 25. Test NIR zastosowany do zmiennej zależnej: Czy żyje Pan/Pani obecnie w związku kohabitacyjnym i zmiennej niezależnej — wiek	156
Tabela 26. Osobiste deklaracje życia w związku kohabitacyjnym a częstotliwość udziału w praktykach religijnych	157
Tabela 27. Test NIR zastosowany do zmiennej zależnej: Czy żyje Pan/Pani obecnie w związku kohabitacyjnym i zmiennej niezależnej: częstotliwość udziału w praktykach religijnych	158
Tabela 28. Stosunek do związków kohabitacyjnych a osobiste deklaracje życia w kohabitacji	161
Tabela 29. Stosunek do związków kohabitacyjnych a wiek.	162
Tabela 30. Stosunek do zjawiska kohabitacji a częstotliwość udziału w praktykach religijnych	163
Tabela 31. Stosunek do związków nieformalnych a związek z religią	164
Tabela 32. Stosunek do związków kohabitacyjnych a kierunek studiów	164
Tabela 33. Kohabitacja jako konkurencja dla małżeństwa a kraj zamieszkania studentów	166
Tabela 34. Kohabitacja jako konkurencja dla małżeństwa a płeć	167
Tabela 35. Kohabitacja jako konkurencja dla małżeństwa a wiek	167
Tabela 36. Kohabitacja jako konkurencja dla małżeństwa a miejsce zamieszkania	168
Tabela 37. Kohabitacja jako konkurencja dla małżeństwa a kierunek studiów . .	169
Tabela 38. Kohabitacja jako konkurencja dla małżeństwa a częstotliwość udziału w praktykach religijnych	169
Tabela 39. Powody życia w związku kohabitacyjnym a kraj zamieszkania	171
Tabela 40. Powody życia w związku kohabitacyjnym a płeć	172
Tabela 41. Powody życia w związku kohabitacyjnym a wiek	173
Tabela 42. Powody życia w związku kohabitacyjnym a miejsce zamieszkania . .	174
Tabela 43. Powody życia w związku kohabitacyjnym a częstotliwość udziału w praktykach religijnych	175
Tabela 44. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji a kraj zamieszkania	177
Tabela 45. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji a płeć	178
Tabela 46. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji a wiek.	179
Tabela 47. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji a miejsce zamieszkania	180
Tabela 48. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji a rok studiów	181

Tabela 49. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji a kierunek studiów	182
Tabela 50. Czynniki wpływające na rozwój zjawiska kohabitacji a częstotliwość udziału w praktykach religijnych	184
Tabela 51. Znaczenie małżeństwa we współczesnym świecie a kraj zamieszkania	185
Tabela 52. Znaczenie małżeństwa w nowoczesnym świecie (w %)	186
Tabela 53. Znaczenie małżeństwa we współczesnym świecie a płeć	187
Tabela 54. Znaczenie małżeństwa we współczesnym świecie a wiek	187
Tabela 55. Test NIR przeprowadzony między zmienną zależną: znaczenie małżeństwa we współczesnym świecie a zmienną niezależną: wiek	188
Tabela 56. Znaczenie małżeństwa we współczesnym świecie a udział w praktykach religijnych	189
Tabela 57. Znaczenie małżeństwa we współczesnym świecie a miejsce zamieszkania	189
Tabela 58. Znaczenie małżeństwa we współczesnym świecie a kierunek studiów	190
Tabela 59. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem a kraj zamieszkania	191
Tabela 60. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem a płeć	192
Tabela 61. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem a wiek	192
Tabela 62. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem a miejsce zamieszkania	193
Tabela 63. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem a rok studiów.	193
Tabela 64. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem a kierunek studiów.	194
Tabela 65. Opinie na temat wspólnego zamieszkania pary przed ślubem a częstotliwość udziału w praktykach religijnych	195
Tabela 66. Odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej a kraj zamieszkania	197
Tabela 67. Odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej a płeć	197
Tabela 68. Odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej a wiek	198
Tabela 69. Odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej a rok studiów.	198
Tabela 70. Test NIR zastosowany do zmiennej zależnej: odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej oraz do zmiennej niezależnej: rok studiów	199
Tabela 71. Odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej a miejsce zamieszkania	199
Tabela 72. Test NIR zastosowany do zmiennej zależnej: odpowiedni moment rozpoczęcia inicjacji seksualnej oraz do zmiennej niezależnej: miejsce zamieszkania	200
Tabela 73. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych a kraj zamieszkania	202
Tabela 74. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych a płeć	203
Tabela 75. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych a wiek	203
Tabela 76. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych a miejsce zamieszkania	203

Tabela 77. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych a kierunek studiów.	204
Tabela 78. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych a rok studiów	205
Tabela 79. Opinie na temat legalizacji związków kohabitacyjnych a częstotliwość udziału w praktykach religijnych	205
Tabela 80. Średnie pozycje rangowe i rangi hierarchii wartości według kraju zamieszkania.	207
Tabela 81. Średnie pozycje rangowe i rangi hierarchii wartości według płci w Polsce	208
Tabela 82. Średnie pozycje rangowe i rangi hierarchii wartości według płci na Słowacji	209
Tabela 83. Zróżnicowanie hierarchii wartości według średnich pozycji i rang w deklaracjach polskich studentów żyjących w kohabitacji lub niebędących w takich związkach	210
Tabela 84. Zróżnicowanie hierarchii wartości według średnich pozycji i rang w deklaracjach studentów słowackich żyjących w kohabitacji lub niebędących w takich związkach	211
Wykres 1. Przybliżony wskaźnik zawierania małżeństw i rozwodów, EU-27 (27 krajów Unii Europejskiej) w latach 1970—2009	32
Wykres 2. Struktura wiekowa kohabitantów na Słowacji w 2001 roku	84
Wykres 3. Liczba kohabitantów płci męskiej w Słowacji w 1991 roku według stanu cywilnego	85
Wykres 4. Liczba kohabitantów płci męskiej na Słowacji w 2001 roku według stanu cywilnego	86
Wykres 5. Liczba kohabitantów płci żeńskiej na Słowacji w 1991 roku według stanu cywilnego	87
Wykres 6. Liczba kohabitantów płci żeńskiej na Słowacji w 2001 roku według stanu cywilnego	87
Wykres 7. Struktura narodowa obywateli Słowacji w 2001 roku (w %)	88
Wykres 8. Struktura religijna osób kohabitujących i niekohabitujących na Słowacji w 2001 roku (w %)	90
Wykres 9. Struktura wykształcenia osób kohabitujących i niekohabitujących na Słowacji w 2001 roku (w %)	90
Wykres 10. Osoby pozostające w związkach kohabitacyjnych według płci, wieku i stanu cywilnego prawnego w 2011 roku (w %)	99
Wykres 11. Osoby pozostające w związkach kohabitacyjnych w % do ogólnej liczby ludności danej płci i wieku w 2011 roku na tle 2002 roku	100
Wykres 12. Wiek zawierania małżeństwa przez kobiety i mężczyzn na Słowacji w roku 1990 i 2002	110
Wykres 13. Wiek zawierania małżeństw oraz wiek zawierania pierwszego małżeństwa na Słowacji w latach 1950—2005	111
Wykres 14. Wiek zawierania związku małżeńskiego na Słowacji przez kobiety i mężczyzn w latach 1993—2008	112
Wykres 15. Liczba urodzeń dzieci ogółem oraz liczba urodzeń dzieci poza mał-	

	żeństwem na Słowacji w latach 1950—2010	116
Wykres 16.	Procent ludzi, którzy nie zgadzają się ze stwierdzeniem, że „małżeństwo jest niemodne”	126
Wykres 17.	Odsetek osób w Polsce i na Słowacji w wieku od 30 do 34 lat, które ukończyły wyższą uczelnię, z podziałem na płeć	133
Wykres 18.	Liczba badanych studentów a kraj i rok studiów	149
Wykres 19.	Osobiste deklaracje życia w związku kohabitacyjnym według kraju zamieszkania	154
Wykres 20.	Osobiste deklaracje życia w związku kohabitacyjnym a płeć	154
Wykres 21.	Stosunek do związków kohabitacyjnych a kraj zamieszkania (w %)	159
Wykres 22.	Stosunek do związków kohabitacyjnych a płeć (w %)	160
Mapa 1.	Intensywność występowania zjawiska kohabitacji na Słowacji. Liczba kohabitantów na 10 tys. obywateli w 2001 roku	91
Mapa 2.	Osoby pozostające w związkach kohabitacyjnych w 2011 r. w % do liczby osób w wieku 15 lat i więcej danego województwa	101
Mapa 3.	Przestrzenne zróżnicowanie intensywności występowania rozwodów na Słowacji	115
Mapa 4.	Kulturowa mapa świata R. Ingleharta około 2000 roku (na podstawie WVS)	123
Mapa 5.	Osobista ważność kultury dla ludzi z krajów UE	125
Mapa 6.	Zgodność ze stwierdzeniem, że małżeństwo lub długotrwały, stabilny związek są konieczne do bycia szczęśliwym	127
Mapa 7.	Procent ludzi wskazujących, że praca jest ważna	128
Mapa 8.	Satysfakcja z życia	129
Mapa 9.	Ważność Boga w życiu	130
Mapa 10.	Procent ludzi, którzy uczęszczają do kościoła co najmniej raz w miesiącu	131
Mapa 11.	Wskaźnik Rozwoju Społecznego na świecie w 2012 roku	134
Rysunek 1.	Sposoby wchodzenia w samotne rodzicielstwo i wychodzenia z niego	53

Katarzyna Juszczyk-Frelkiewicz

Cohabitation in Poland and Slovak Republic A Sociological Study

S u m m a r y

The advancing processes of individualization, secularization and emancipation, as well as the young peoples' struggle for self-realization and achieving success in their professional life, make cohabitative relationship a more and more common, socially accepted and favoured way of living.

The book presents opinions of students from Poland and Slovakia regarding the phenomenon of cohabitation, which arouses enormous interest all over the world. The opinions of students, considered as a sociological category, are extremely important if the diagnosis and the prospect of cohabitation phenomenon are taken into account. First, they constitute a model group (a group of comparative reference) for the generation of their peers. Moreover, they are under the biggest pressure of the postmodern culture and its individualized patterns of self-realization. In this social environment, plans for the future concerning the choice of marital status and family life, as well as their opinions with regard to the significance of the institution of marriage in the contemporary world, are also closely connected with the most recently developed ways of establishing relations between partners and with the directions of evolution of the cohabitation phenomenon.

The quantitative research has been conducted among the students of the University of Silesia in Katowice and Constantine The Philosopher University in Nitra, Slovakia, in a reasearch group of 1237 students. The author has also held interviews with students living in cohabitation and with experts from Poland and Slovakia. Interviews with the professionals contributed to a broader understanding of the direction in which the cohabitation phenomenon has been developing and of changes observed in the family life of people living in these two countries. The research has been conducted by the author as part of the Wisegrad Scholarship.

Katarzyna Juszczuk-Frelkiewicz

La cohabitation en Pologne et en Slovaquie Étude sociologique

R é s u m é

L'évolution progressive de l'individualisme, de la sécularisation et de l'émancipation ainsi qu'un désir permanent parmi les jeunes de s'épanouir et de remporter des succès dans la vie professionnelle favorisent la vie en cohabitation qui devient un phénomène de plus en plus populaire, socialement acceptable et le plus souvent recherché.

L'ouvrage présente les opinions des étudiants venant de Pologne et de Slovaquie à propos de la cohabitation qui suscite l'intérêt dans le monde entier. Les opinions des étudiants, considérés comme une catégorie sociale, sont très importantes au moment où l'on prend en considération le diagnostic et le pronostic du phénomène en question. Or, les étudiants constituent une espèce exemplaire (un groupe de référence à titre comparatif) pour la génération du même âge. D'autre part, les étudiants subissent l'impact de la culture postmoderne et de ses modèles individualisés d'autoréalisation. C'est pourquoi au sein de ce groupe social, les projets de choix futurs concernant la vie conjugale et la vie en famille, et les opinions sur la portée de l'institution sociale du mariage à l'heure actuelle sont conditionnés par les formes les plus récentes de la création des liens constituant la vie en couple ainsi que par les voies relevant du développement du phénomène de la cohabitation.

Les recherches quantitatives, s'appuyant sur l'échantillon exploratoire de 1237 personnes, ont été menées parmi les étudiants de l'Université de Silésie à Katowice et les étudiants de l'Université Constantin le Philosophe à Nitra, en Slovaquie. L'Auteure a interviewé les étudiants vivant en cohabitation ainsi que les experts polonais et slovaques. Ces derniers ont contribué indubitablement à comprendre, à la fois, la voie adoptée par le développement du phénomène en question et les changements de la vie familiale dans les deux pays examinés. Les études de l'Auteure ont été réalisées dans le cadre du programme de bourses du groupe de Visegrad.